O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60811500 – 2.08
"19" 08 2024 yil

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
q.x.f.d., professor
Elmurodov A.A.
"19" 08 2024

ASALARICHILIK
O'QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta'lim 4-bosqich talabalari uchun)

Bilim sohasi:	800000	-	Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	810000	-	Qishloq xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishi:	60811500	-	Zooinjeneriya (qo'rako'lchilik)

Samarqand – 2024

Fanning ishchi o‘quv dasturi (sillabusi) 202_ yilda tasdiqlangan o‘quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:
Maxmadiyarov O.A. – Sam DVMCHBU "Xususiy zootexniya" kafedrasi mudiri, dotsent qisloq xo‘jalik falsafa fanlari doktiri (PhD)

Taqrizchilar:
1 E.S.Shaptakov - Qorako‘lchilik va cho‘l ekologiyasi ilmiy tadqiqot instituti direktori, q.x.f.d., professor
2. Sh.K.Amirov –Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti "Oziq ovqat xavfsizligi va texnologiyasi" kafedrasi professor q.x.f.d.

Fanning ishchi o‘quv dasturi "Xususiy zootexniya" kafedrasining 2024 yil "____" ________dagi "____" -son yig‘ilishida muhokamadan o‘tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: ________________ Maxmadiyarov O.A.

Fanning ishchi o‘quv dasturi "Zooinjeneriya" fakulteti Kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024yil _____ _________dagi ____ -sonli bayonnoma).

Fakultet kengashi raisi: _____________ O.S.Boymatov

Kelishildi:

O‘quv-uslubiy boshqarma
boshlig‘i professor:_________________Ro‘ziqulov R.F.

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot
Fan shifri: A2705
Fan nomi: **Asalarichilik**
Semestr/yil: **8-semestr /2024-2025 o'quv yili**
Kafedra: Xususiy zootexniya
Soatlar/kreditlar: **5,0 ECTS (20 auditoriya soati, 130 soat mustaqil ta'lim)**

Ma'ruza	**Amaliy mashg'ulot**	**Laboratoriya mashg'ulot**	**Mustaqil ta'lim**	**Jami**
6	**10**	**4**	**130**	**150**

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:
Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan
Talablar:
Fan uchun mas'ul kafedra: **Xususiy zootexniya**
Instruktor to'g'risida ma'lumot
Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMChBU, 6-o'quv binosi, 628-xona**
Telefon: +99893-851-29-86 ish telefoni; mobil: +99899-953-29-86
E.mail. otabek8512986@gmail.com Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

I. Fanni o'qitishdan maqsad - Asalarichilikning asosiy maqsadi tovar asal ishlab chiqarish hisoblanadi. Asalari mahsulotlarida ko'p miqdorda to'yimli moddalar bo'lib, inson ozuqasida beqiyos o'rin tutadi. Xalqimizning oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun, qishloq xo'jalik ekinlarining hosildorligini oshirish zarur.

II. Fanning vazifasi – Asalarichilik qishloq xo'jaligining muhim tarmog'i hisoblanadi. Asalarichilik fani qishloq xo'jaligining tez rivojlanadigan sohalaridan biri sifatida insonlarning oziqlanishida, tibbiyot amaliyotida va sanoatning ko'pgina sohalarida xom-ashyo sifatida foydalaniladigan qator qimmatli mahsulotlarni ishlab chiqarishni o'rganuvchi fan hisoblanadi.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:
- asalarilarning kelib chiqishi, ularning evolyutsiyasi, ularning organizmida sodir bo'ladigan morfo–funksional o'zgarishlar, ulardan olinadigan mahsulotlar haqida ***tasavvurga ega bo'lishi;***
- asalarichilik yilning fasllari kesimida asrash va parvarishlash, urg'ochilardan urug' olish texnologiyasi, sohalarda olib boriladigan seleksion – naslchilik ishlarini, ularning zoti va zotdorligini aniqlash ***ko'nikmalariga ega bo'lish;***
- asalarichilik tashkil qilinadigan mavsumiy tadbirlarni, bozor iqtisodiyoti sharoitida rivojlantirish yo'llarini, ularning zotlari, mahsuldorlik yo'nalishi va jinsiy kesimida anatomik–morfologik tuzilishi, fiziologik xususiyatlari va

biologiyasini, ularning ko'payishi va rivojlanishini, oziqlantirishni ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, asalarichilik fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

"Asallarichilik" kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.
Tizimli yondoshuv.
Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.
Dialogik yondoshuv.
Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.
Muammoli ta'lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. "Asallarichilik" fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	**mavzulari**	**rejasi**	**soat**
1-modul. Kirish. Asalarichilik fanining umumy asoslari			
1.1.	Asalarilar oilasining biologiyasi	1.1.1. Asal beruvchi asalarilar hayvonot olami tizimida tanasining tuzilishiga ko'ra bo'g'imoyoqlilar tipi kirishi, tanasi bosh ko'krak va qorin qismiga bo'linishi. 1.1.2. Asalarilar hayvonot dunyosida quyidagicha belgilanishi. 1.1.3. Asalarilar oilasi, erkak asalari va ishchi asalarilar, ularning rivojlanish xususiyatlari va umr ko'rish muddati hamda vazifalari. 1.1.4. Asalarilarning chaqish apparati, uning zaharining insonlarga va hayvonlarga ta'siri, oilaning holatiga atrof-muhitning ta'siri.	2
2-modul. Asalari uyalari va jihozlari			
2.1	Asalarichilik jihozlari, uskunalari va qurilmalari	2.1.1.Asalarichilikda uskunalari va qurilmalaridan iskana, tutatgich, asalarichi pichog'i, asalarixona	

VIII. Baholash

Talabalarning fanlarni o‘zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a’lo) baho:

Xulosa va qaror qabul qilish;
Ijodiy fikrlay olish;
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo‘llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo‘lish;

4 (yaxshi) baho:

Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo‘llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo‘lish;

3 (qoniqarli) baho;

Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo‘lish;

2 (qoniqarsiz) baho:

Dasturni o‘zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo‘lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

17	Asosiy asal beruvchi o'simliklarga ta'rifi va ozuqa tengligini tuzing	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
18	Asosiy asal yig'ish paytida asalari oilalarining kuchini oshishi qanday sharoitda amalga oshadi.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
19	Perga va uning asalarilar oilasidagi ahamiyati. Asal yig'ishdan keyin, asalari oilalarini qishga tayyorlash.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
Jami:			**130**

VII. Adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1.B.A.Qahramonov., A.I.Isamuhammedov., U.Sh.Ballasov., S.Sh.Isamuhammedov., O.S.To'rayev. «Asalarichilik» O'quv qo'llanma. MChJ nashriyoti. Toshkent 2012 y.
2.A.I.Isamuhammedov., H.K.Nikadambayev. «Asalarichilikni rivojlantirish asoslari» O'quv qo'llanma. Sharq nashriyoti, Toshkent 2013 y.

Qo'shimcha adabiyotlar

3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017 y.
4. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y.
5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y.
6. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 16 noyabrdagi "Respublikada 2017 -2022 yillarda asalarichilik sohasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshiriladigan chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-3327 sonli qarori.

Axborot manbaalari

8.www.Ziyo.net.uz
9.www.chorva@mail.uz
10.www.YA fermer.ru
11.www.e by.com
12.www.amazon.com

		cho'tkasi, shpatel, elektr mumlagich jihozlardan foydalanish. 2.1.2. Asalarichining asboblari va kiyinish jihozlari, asalari uyalaridan yotiq uyalar, ikki qavatli uyalar va ko'p qavatli uyalar tuzilishi urganish. 2.1.3. Asalarichilik inshootlarini loyihalash.	2
3-modul. Asal beruvchi manbalar			
3.1.	Asalari mahsulotlari	3.1.1. Asalari oilalaridan olinadigan mahsulotlar. 3.1.2.Asalari oilasidan olinadigan mahsulotlarning olinish texnologiyalari. 3.1.3.Asalari oilalaridan olinadigan mahsulotlarning shifobaxshlik xususiyatlari.	2
Jami:			**6**

5.2. "Asallarichilik" fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg'ulotlarning			
№	**mavzulari**	**rejasi**	**soat**
1.	Asalarilar tanasining tashqi tuzilishi	2.1. Asalari tanasining tashqi tuzilishi o'rganish. 2.2. Asalari tanasining umumiy tuzilishi.	2
2.	Asalarichilikda qo'llaniladigan asbob-uskunalar va qurilmalar	4.1. Asalarichilikda iskana, tutatgich, cho'tkasi, shpatel, elektr mumlagich jihozlardan foydalanish. 4.2. Asalarichilikda asalni ajratib olish uchun kerakli asbob anjomlar va ulardan foydalanish.	2
3.	Asalarilar yordamida qishloq xo'jalik ekinlarini changlatish	5.1. Asalarilar va hashoratlar yordamida qishloq xo'jalik o'simliklarni changlatishdagi ahamiyati. 5.2. Asalari yordamida qishloq xo'jalik o'simliklarni changlatish texnologiyalari.	2
4.	Sotlardan asal ajratish	12.1. Sotlardan asal ajratib olish, sotlar asalga tulish va uni ajratib olish vaqtlarini bilish. 12.2. Asal ajratib olish qoidalarini yaniy texnologiyasini o'rganish.	2
5.	Asalarilarning	13.1. Asalari oilalaridan olinadigan	

	mahsulotlari va ularning shifobaxshlik xususiyati	mahsulotlar. 13.2. Asalari oilalaridan olinadigan mahsulotlarning shifobaxshlik xususiyatlari.	2
Jami:			**10**

5.3. "Asallarichilik" fanidan rejalashtirilgan laboratoriya mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Laboratoriya mashg'ulotlarning:			
№	**mavzulari**	**rejasi**	**soat**
1.	Asalari tanasining ichki tuzilishi	1.1. Asalarilarning ichki a'zolarining tuzilishi. 1.2. Ovqat hazm qilish a'zosi necha qismdan iboratligini o'ganish. 1.3. Qon aylanish va uning xususiyatlari. 1.4. Nafas olish va nerv tizimi.	2
2.	Suniy usulda ona asalari va erkak asalarini urchitish	2.1. Suniy usulda ona asalari va erkak asalarini urchitish qoidalari bilan tanishish. 2.2. Ona asalarining qay vaqti suniy urchishini bilishi kerak.	2
Jami:			**4**

VI. "Asallarichilik" fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta'limining kalendar tematik rejasi

№	**Mustaqil ta'lim mavzulari**	**Amalga oshirish mexanizmi**	**Hajmi (soatda)**
1	Yirik asalarilar, Mayda asalarilar, Hind arilari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
2	Asal to'plovchi asalarilar. Asalarilar oyog'i, qanoti. Yuqori jag'dagi va xalqumdagi bezlar.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
3	Gimolimfa va gimosit. Traxeya tizimi. Qurtlarni oziqlantirish uchun sut.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
4	Oziqlantiruvchi asalari. Sezish va hid bilish a'zolari. Eshitish va ta'm bilish a'zolari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
5	Markaziy asab tizimi. Periferik asab tizimi.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
6	Vegetativ asab tizimi, vashina tayyorlash	Adabiyotlardan	8

	texnologiyasi. Asalarichilikda ishlatiladigan asbob-uskunakar	konspekt qilib referat yozish	
7	Asalari uyalarining turlari Asal beruvchi o'simliklar bazasini yaxshilash.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
8	Asosiy shiraga ega bo'lgan o'simliklar gerbariysini tuzish. Asalarilar oilalarining qishlashi natijalarini umumlashtirish usuli.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
9	Asalarilar oilalarini bahorgi ko'rikdan o'tkazish usuli Asalari oilalarining ko'payish usullari sxemasi – jadvalini tuzish.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	8
10	Asal sifatini, shu jumladan og'iz (yumshoq) asali miqdorini aniqlash uslubi. Asalarilarning zararkunandalari mavzusida konspekt rejasini tuzish .	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
11	Asalarilarning zararkunandalari mavzusida konspekt tayyorlash . Asalarichilik mahsulotlarini ishlab chiqarish texnologiyasi bo'limi bo'yicha barcha ma'ruza konspektlariga qo'shimchalar kiritish.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
12	Hududdagi asalga ega bo'lgan va changlatuvchi o'simliklarni tahlil qilish O'simliklarni changlatishda asalarilardan foydalanish.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
13	Madaniy ekinlarni changlatish usullari. O'zbekistonning nektarga boy o'simliklari. Asalning kimyoviy tarkibi va xususiyatlari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
14	Asalarilarning paxta hosilini oshirishdagi roli. Tabiiy ko'ch hosil bo'lishining sabablari va uning salbiy tomonlari Asalarilarning qishdagi hayoti.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
15	Asalning navlari, kimyoviy tarkibi va xususiyatlari. Mumning navlari, kimyoviy tarkibi va xususiyatlari. Asalarilarni ko'chirib o'tkazishga tayyorlash.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
16	Asalarilarni asosiy asal yig'ishga tayyorlash.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6